DE LITERATURAE PHONETICAE ORIGINE ATQUE INDOLE DISSERUIT TABULIS LITERAS VETERUM…

Wilhelm Geisler

DE

LITERATURAE PHONETICAE

ORIGINE ATQUE INDOLE

DISSERUIT

TABULIS LITERAS VETERUM SEMITARUM INDORUM GRAECORUM ITALORUM HIMJARITARUM NORMANNORUM ANGLOSAXONUM ULFILAE SCRIPTURAM CUNEATAM IRANICAM EXHIBENTIBUS

ILLUSTRAVIT

GUILELMUS GEISLER

EDITIO ALTERA EMENDATIOR

BEROLINI
APUD FERD DUEMMLERUM

MDCCCLVIII

> Ne quis tamquam parva fastidiat grammatices elementa, — — — quia interiora velut sacri hujus adeuntibus apparebit multa rerum subtilitas, quae non modo acuere ingenia puerilia, sed exercere altissimam quoque eruditionem ac scientiam possit.
>
> QUINTIL. Instit. Orat. 1, 4.

I.

De literarum notis ex remotissima antiquitate ad nos perlatis, quae in publicis monumentis per orbem terrarum sparsis insculptae inveniuntur, magna nostris temporibus quaestio orta est. In illis enim quum ubique in Europa artes vigeant et regnent, peregrinas terras visitandi earumque et antiquitatis et hodiernum statum cognoscendi, ut nihil reliquum sit intactum, sed priscarum opinionum fundamenta denuo in judicium vocata, quid verum sit quid falsum, ad liquidum perducere studeamus: prae ceteris summo jure suo multi viri docti ad linguas veteres perscrutandas, quarum ex indole et natura populorum ingenium maxime perspicitur, animos contulerunt studiumque et a mente singularum vocum ad notas simul et signa, quibus voces significari solebant, recte et legenda et intelligenda esse converti passi sunt. Ac profecto hanc viam qui inierunt, felicissimo studiorum successu usi, jam eam magnam spem excitarunt, fore aliquando, ut quae inter vetustissimos populos scripta et delineata sunt, nostra aetate ex oblivione qua obruta erant revocare et in historia veterum indagando ad antiquissimos fontes redire queamus. Quo autem major est rei difficultas, eo plures ad haec studia animum advertere debebunt, quia conjunctis tantummodo viribus ad vera cognoscenda propius accedere licet. Inter quos meum ego quod nomen profitens, audacem excusabunt fortasse, qui quanta in rebus obscuris in lucem revocandis animi delectatio reparetur noverunt.

Est autem duplex imprimis virorum doctorum de origine literarum nostrarum quae fertur antiquissima sententia. Alii enim nominibus potissimum literarum ducti ad Aegyptiorum signa hieroglyphica provocarunt singulasque notas ex his et similibus figurarum lineamentis exortas esse censuerunt; alii contra vetustissimis literarum formis et doctis collatis et accuratissime perpensis aliorum populorum in scribendi arte res suas non repetisse, sed suum ipsorum ingenium secutos novam per se rationem invenisse intellexerunt. Harum sententiarum altera usque ad nostram memoriam a plurimis iisque et doctissimis et ingeniosissimis viris pronunciata

summaque et doctrina et sagacitate defensa est;*) altera vero paucos tantummodo hucusque fautores est nacta, quorum ad partes, nisi fallor, omnes posthac, quicunque nullis praejudicatis opinionibus ad veritatem detegendam sese accinxerint, transibunt. Ac jam prioribus temporibus viri exstiterunt gravissimi, qui ingenii acumine praediti atque indole ac natura et literarum sumeritarum et Indicarum adducti verum divinarunt. Inter quos primus audiendus est Niebuhrius, vir immortalis, qui in literis anno 1788 datis, quas Joh. Mullerus in Herderi operibus (Zur Philos. u. Gesch. I, p. 107) publici juris fecit, haec scribit:

„Unsere Sprachkundigen haben es einmal ausgemacht, dass die aegyptischen Hieroglyphen die allerältesten Schriftzüge sind, und daraus das phönizische und alle andere Alphabete hergeleitet. In dieser Gegend kann das ganz richtig sein: allein können darum nicht die Perser und Indier die Schreib- und andere Künste schon lange vorher getrieben haben? Da ich in Aegypten alle mir vorgekommenen Hieroglyphen und noch in Indien verschiedene Alphabete gesammelt hatte, so sammelte ich mich gleich die in den verschiedenen Inschriften zu Persepolis befindlichen Buchstaben, und fand bald, dass das Eine Alphabet ganz simpel ist, welches ich auch mit habe stechen lassen. Bei so vieler geneigten Sorgfalt hat noch keiner öffentlich einen Zweifel in die Richtigkeit meiner Abschriften geäussert, aber freundschaftlich hat man mir geschrieben, die keilförmigen Schriften wären entweder nur eine Phantasie des Steinhauers, oder sie wären erst nach der Zeit Alexanders eingehauen. Dass ersteres nicht sein kann, zeigt, dass in keiner der drei Arten Inschriften die Buchstaben der einen mit der andern vermischt sind, und dass sie nicht neu sind, erhellet schon aus dem Umstande, dass man an beiden Enden der Figuren an der Treppe an der grossen Kolonnade eigene Plätze zu den Inschriften gelassen hat, wovon nur der eine beschrieben ist. Ist denn noch die Treppe neu, worauf man noch jetzt bequem zu Pferde hinaufreiten kann? die 48 bis 50 Fuss hohen Säulen? die in Felsen ausgehauenen Pagoden in Indien?"

Deinde Fr. Schlegelius (hist. liter. I, 181 seqq.), quamquam cum Zoega consentiens alphabeta et Phoenicum et reliqua fere occidentalis et Europae ex illo derivata omnia et in formis et in literarum appellationibus originem ac naturam hieroglyphicam aperte prae se ferre putat, tamen Indorum alphabetum (devanâgari) ejus indolis et naturae ratione habita ex eodem fonte fluxisse negavit nec praetermisit, nunquam adhuc in monumentis Indiae signa hieroglyphica reperta esse. Cui sententiae etiam Heerenius assentiri videtur (Handbuch der Staatengeschichte des Alterthums p. 9).

*) Quae intra hos sex annos rem scripta sunt taliorum, recensentur ab Hans Wuttke in commentatione, quae inscribitur: „Entstehung und Beschaffenheit des iranisch-hebraeischen Alfabetes" in commentar. I pos. Zeitschrift der Deutschen morgenländischen Gesellschaft. XI. I p. 79. seqq. (Leipzig 1857.)

Nostra vero aetate **Rawlinsonius**, insignis titulorum literis cuneatis confectorum interpres, qui ipse opinionem vulgarem sequitur, qua literae cuneatae ex figurarum lineamentis exortae creduntur, ejusdem originis esse scripturam cuneatam non potest non infitiari, sed in re accuratius explicanda non commoratur neque in dubio relinquit neque leges, secundum quas illae literae formatae sunt, cognovit. Verba ejus paullulum perplexa sunt haec (Journal of the Asiatic Society vol. X. 1847. p. 19): „I shall observe, then, that a system of writing, of which the elements were the arrow-head and wedge, was a very early, if not the earliest, method employed by man for embodying language in an artificial form. In those other species of writing which, in point of antiquity, rival or surpass the Cuneiform (I allude particularly to the Egyptian and Chinese), symbolical representation was the forerunner or the substitute of a phonetic alphabet, and it has been argued even that, in the primitive type of cursive writing employed by the Syro-Arabian nations, as the names of the letters were borrowed from the most common objects in nature (for no other reason that can be assigned beyond an identity of initial articulation), so the forms of the characters may have been originally designed, by a rude representation of the object, to convey a more distinct idea of the phonetic power. It is certainly at present beyond the scope of legitimate research to inquire whether the primitive Cuneiform alphabet can be included in this curious category. That it could not have originated in pure ideography is self-evident, but whether pictorial representation, rather than an arbitrary assortment of signs, may not have led to the formation of the primitive phonetic characters, we are not likely for some time to be in a condition either to disprove or to affirm."

Sed haec omnia quum incerta et dubia sint, *reticentibus* autem duo viri diserti ac doctissimi viam tritam relinquendam esse docuerunt, **Henricus Wuttkius** et **M. A. Levy** in commentationibus peculiaribus,*) quorum virorum judicium nisi verae mihi comprehendum videtur.

Nam quanto vetustiora sunt Phoenicum monumenta, tanto longius eorum literae a similitudine rerum certarum recedunt**) neque aliud quidquam repraesentant nisi lineolas rectas certo ordine inter se conjunctas vel ad se invicem vergentes, quas optime Graeci appellarent στοιχεῖα, *γραμμάτων* στοιχεῖα h. e. paxillos, bacilla, radios, virgulas (nos **Buchstaben**; **stabs**, Ulfil.) Hanc speciem utramque prae se ferunt vetustissimi quique monumentorum tituli et **Persarum** et **Indorum** et **Phoenicum** et **Graecorum** et **Italorum** et **Normannorum** ***). Uno ex his baculis inter

---

*) Wuttkii commentatio jam commemorata p. 4 *); altera est: Phoenizische Studien. Von Dr. M. A. Levy. Heft I. Breslau 1856.

**) Vid. Levy l. c. p. 43.

***) Conf. inter alia tabulas sarcophago regis Sidonis commentationi Levyi l. c. in tab. I. adjectas — tabulas libro Th. Mommseni additas (Die unteritalischen Dialekte. Leipzig 1850) et

ac conjuncta ductus est principalis, quasi fulcrum, cui altera sive plures mox annexae, quae vario modo in illud vergentes peculiarem literae characterem constituunt ea ratione, ut quae literae uno eodemque pronunciantur organo, etiam figuram ostendant similem, qua inter ceteras alio organo pronunciatas excellant. Ita organo cuique certum insigne convenit, quod omnes literae hoc organo pronunciatae tanquam fundamentum ora huic familiae vel genti peculiare evidentissime prae se ferent. Ita quum in omnibus omnium fere linguarum literis aspiratis, palatalis, gutturalibus atque in se vocali figura anguli (<) appareat, hoc signo haud dubie aspiratio omnibus hujus classis literis communis indicatur (v. tab. I). Singulae autem notae et ejusdem organi literae denuo vel una vel pluribus lineolis diacriticis additis inter se discernuntur, ita ut hac via plana et simplici, quemadmodum in natura rerum, certa lege ac disciplina acerrime diligentissimeque servata, ex paucis et simplicibus formis principalibus, eadem ratione qua ipsi linguae sese, omnes literarum formae derivatae quasi progerminent pullulentque.

Summam igitur rationem ac constantiam in formandis necnon signis probari longissimeque abesse omnem sive lusum sive casum, neminem fugiet, quicunque tabulam nostram I his plagulis adjectam accurate inspexerit.

Hanc rationem firmam stabilemque literarum formationi subesse, verum est haec contenta, omnia rata, quam literis nostris cum hieroglyphicis cujusvis generis intercedere dixerunt, prorsus sublata erit, lex vero plane diversa, ratio longe purior, elatior, et, ut dicam quod sentio, homine dignior ex lineolis his pusillis nobis eluceat, primum vestigium ingenii humani expergiscentis et perrumpentis moles vi divina corporis vincula, materiam duram, infestam, repugnantem (τὴν ὕλην) ut eam ipsam penitus cognoscat, ut ad se ipsum, ad originem suam divinam revertatur *)

Qui quidem egregius hominis conatus omnem temporum memoriam supergreditur et caligine ultimae antiquitatis obscuratur. Nam quae scriptores veteres de inventione, quam dicunt, literarum nobis tradiderunt, ea omnia vaga sunt atque inter se discrepant neque ullo modo locum nobis afferunt: **) tanto clarius autem, discer-

---

Kaushhal libro, cui titulus est: Die Oskischen und Sabellischen Sprachdenkmäler. Elberfeld 1856 — tabulae Iguvinae et imprimis lamina aenea Olympiae effossa, quam Franzius in Elementis epigraphices Graecae p. 64. typis describendam curavit. Quam qui inspexerit, miro quam cum scriptura nostra similitudine movebitur. Videatur etiam tabula nostra ac tabula nostra II n. 16. et tab. I

*) „Die Schwierigkeit, wie das Bild eines Dinges oder die Zeichen eines Begriffes in die Zeichen eines Lautes übergegangen seien, wird durch die Annahme der Entstehung der altsemitischen Lautschrift aus Bilderschrift mehr verdeckt als aufgeklärt. Die Ansicht, nach welcher es dem Nachdenken eines Einzelnen glücklich gelungen sei, das Alphabet zu erfinden, d. h. die verschiedenen Laute zu individualisiren, ist viel natürlicher und fasst die grosse That des Geistes auf einem Mal zusammen, was sonst in allmähligen Uebergängen und endlich doch durch einen kühnen Sprung erreicht wird." W. Grimm: Ueber deutsche Runen p. 4 sqq. Lowy l. c. p. 45. Videatur etiam ea, quae W. Grimm de hac re attulit in vita Zeugen [II] p. 159 sqq.), ubi de ... agitur.

**) Quae si quis inspicere velit, adeat Franzii Elem. epigr. gr. intr. III. et Gesenii Mon. Phoenicia p. 63. sqq.

tuae et dilucidius literae ipsae loquuntur. Ita hac quoque de re valet istud axiomam, ubi homines obmutescant, lapides esse et saxa locutura. Simul vero constare videtur ratione potissimum veterum Mesopotamiae monumentorum habita, originem literarum, quae falso Phoenicum nomen prae se ferunt, Babylone esse quaerendam, unde postea ad Phoenices et per hos in omnes fere terras humanitatis non prorsus expertes migraverint. Itaque literae hae rectius veterum Semitarum quam Phoenicum vocandae sunt.*)

Huic sententiae favet etiam omnis veterum Babyloniorum indoles, arte ingenio ab antiquissimis temporibus exculta, religio denique commemoratu dignissima, quibus rebus factum est, ut et mathematicae essent maxime addicti et rerum se siderum peritissimi et mercaturae facerent et artium et opificii et rationis disciplinae eque mathesios admodum studiosi.**) Qui quidem ut siderum coelestium, quae numina credebant, claritatem contemplantes motusque eorum certos certe et constantes statas temporum vices ostenderunt, ita iidem admirabilem sermonis humani structuram detexerunt, singulos in unum conjunctos sonos dissolverunt animadverteruntque paucissima esse elementa (στοιχεῖα) saepe repetita, ex quibus constat sermo humanus, eaque lineamentis et formis geometricis significarunt, lineis rectis et angulis sci. tanquam omnium alphabetorum elementis. Non mirum igitur, quod literae apud omnes populos simul numerorum sunt notae.***)

*) Conf Levy l. c. p. 49. n. 2 et Zeitschr. d. D. M. G. IX. p. 475. n. 17. — Fr. A. Wolfius se dubio caligine antiquissimam Phoenicum (Prolegg. ad Hom. p. L.) „Sed eum (populum) non sibi apud se inventam aliunde sed ita excultam et ad alios populos, nominatim Graecos pertulisse, ut auctor ejus dici et haberi posset, tum admodum constans fama tum ipsa figura literarum Graecarum fuit." — Extat insignis apud Diodorum locus (V. 74.): φασὶ δὲ τινὲς λέγοντες ὅτι Σύροι μὲν εὑρεταὶ τῶν γραμμάτων εἰσί, παρὰ δὲ τούτων Φοίνικες μαθόντες τοῖς Ἕλλησι παραδεδώκασι, οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ μετὰ Κάδμου πλεύσαντες εἰς τὴν Εὐρώπην· καὶ διὰ τοῦτο τοὺς Ἕλληνας τὰ γράμματα Φοινίκεια προσαγορεύειν. τοὺς Φοίνικας οὐκ ἐξ ἀρχῆς εὑρεῖν, ἀλλὰ τοὺς τύπους τῶν γραμμάτων μεταθεῖναι μόνον καὶ τῇ χρήσει τοὺς πλείστους τῶν ἀνθρώπων χρήσασθαι καὶ διὰ τοῦτο τυχεῖν τῆς προειρημένης προσηγορίας.

**) Itaque veteres etiam Pythagoram Babyloniam profectum tradunt „ad perdiscendos siderum motus originemque mundi spectandam — summam scientiam consecutus est." Justin. XX. IV.

***) Etiam novem numerorum notae falso Arabicae dictae literae sunt initiales nominum numeralium Indorum. Omnes igitur homines etiam hodie Indicis numeri literis. — Zero nota gravissima, γ. litera initialis vocis çûnya „vacuum inane" proprie „turgidus". Hanc verum notarum numeralium originem primus vidit J. Prinsepius, immortalis palaeographiae Indicae auctor, eamque proposuit in commentariis Bengalicis (a Journal of the Asiatic Society of Bengal vol III. 1838. pl. XX.). Nec quidem numerorum significatio non est Indorum antiquissima, sed ex tempore orta, ubi jam magnus notarum numerus exstitit; de quibus egregie disseruit E. Thomas („Ancient Indian Numerals") in commentar. Bengal. vol. XXIV. 1855. pp. 551—71. Vide „Indische Skizzen von A. Weber" Berol. 1857. p. 149. — Brentigenus (Archaeolog. der Malerey I. p. 7.) alphabetum „Phoenico-Assyrium" nuncupat „die einzige Ur- und Stammschrift für unsre Weltgeschichte" et diversarum populorum literas hoc modo enarravit: „Die Zahlen schreiben und rechnen, die Priesterkasten graben und malten, als Himmels- und Sternzähler erfanden früh schon Buchstaben und Zahlenzeichen, die aegyptische und babylonische Keilschrift, die ursprünglichen Forscher-Ämter aber zeichneten die Figuren ihrer Cultus auf, woraus alle Hieroglyphenschriften hervorgegangen sind."

Ex iis, quae jam exposuimus, satis efficitur, nomina literarum, quibus vari doctorum tantam vim tribuerunt, in explicanda origine scripturae parvi esse momenti, immo nullius; posterioris enim sunt aetatis et fortuito ac temere literis indita, id quod nominibus probatur etiam runarum, quarum nonnullae pluribus appellationibus notantur.*) At runarum quidem nominum etiam alia ratio esse videtur, de quibus ut de Phoeniceum et Hibernorum veterum literarum appellationibus alio tempore sententiam nostram proponemus.

II.

Jam vero breviter exposita sententia nostra de lege, secundum quam literae omnes mere phoneticae progignuntur, quam quidem legem tabula I. huic commentationi adjecta, ut spero, dilucidissime ante oculos proponet, qualis illa sit melius ostendere non potero quam singulis exemplis propositis, quae omnem dubitationem tollere posse mihi visa sunt. Loquor autem prae ceteris de runis septentrionalibus et de scriptura cuneata Persepolitana. Quae utraque scribendi ratio ad rem nostram probandam ideo maxime idonea videtur esse, quod omnium, quas novimus, simplicissima est, excepta Hibernorum *Ogham* scriptura, cujus formas in tabula II. n. 15. proponi curavimus.**)

---

*) In eadem sententia sunt Henr. Watkins (l. c. p. 63.) et Zoega, in cujus vita a Welckero exposita (II, 109) haec legimus: „Zoega glaubte zwar auch, dass die ältesten Buchstabenzüge abgekürzte Bilder der Dinge, aber dass die verbundenen schon zu sehr aus der ursprünglichen Gestalt abgewichen seien, um sie zu erkennen. Zuletzt alle diese Namen, über deren Ursprung sichen gemeldet wird, aus blossem „Schulmeisterscherz“ ab, wenn nämlich beim Unterricht einem jeden Laut, gleichsam zum Trösten, ein bekanntes Wort, das damit anfing, beigegeben wurde, ebenso wie die Nordischen Namen, die den Runen gegeben worden — er hielt sich aus ihrer Übersetzung, dass die Runen aus dem Lateinischen genommen seien, im 5ten Jahrh. — So auch Eichhorn, Rühs u. a. — und glaubte, die blossen Namen seien der blosse Tas eines jeden Buchstabens gewesen, die also die Lateiner eher aus den Griechen erhalten hatten, als diese die Phönicischen Namen angenommen.“ — Klaprothium idem censere ex Rawlinsonii annotatione (Journ. of the As. Soc. vol. X. 1847 p. 19) video; ipsum enim Klaprothii commentationem inspicere nobis non licuit. Verba Rawlinsonii haec sunt: „Klaproth, who had little favour for theories that did not originate with himself, rejects that idea“ — that the names of the letters were borrowed from the most common objects in nature (quae sententia Rawlinsonio probatur) — „as altogether improbable, he observes that it is impossible to trace any resemblance between the forms of the semitic letters and the shapes of the objects of which they bear the names, and he conjectures accordingly, that the nomenclature was given as a mere sort of „memoria technica.“ See Aperçu de l'Origine des diverses Écritures, p. 7.“

**) *Ogham*, auctore O'Flanagan derivatum ab *Oe* sive *Ogha* i. e. circulus, quo nomine hujus scripturae literae vocantur ex quoque circulis sectis quibus constantur aut contrahi. veterum Hibernorum secularium alphabetum erat, cujus literae sunt lineolae ab utroque latere lineae rectae. Cf. ibid. l. c.

Runae Normannorum simplicissima ratione ex duabus lineolis diversis formatae sunt, quarum altera sursum deorsum ducta | *staf* (Stab), baculum, virga, fulcrum appellatur, altera *kannastrek*, linea signans, discritica, characteristica, nota literae \ / ı, quae linea discritica ex illa linea recta modo summa modo media modo ima in diversas partes procedens, nunc longior nunc brevior, unam formam ab altera accuratissime distinguit, adeo ut permutari vel confundi nullo modo possunt.

Formae enim literarum tali modo exortae putabantur, ut

ex linea recta	|				|				
et linea discritica partim	/				partim \				
posita ad lineam	formatae sunt				formatae sunt				
summam	ᚴ	ᚴ	ᛏ	T	ᚨ	ᛚ	ᛚ	L	
mediam	ᛅ	ᛅ	ᛅ	A	ᚾ	ᚾ	ᚾ	N	
geminata	ᚮ	ᚮ	ᚮ	O					
sursum ducta	ᚠ	ᚠ	ᚠ	K	ᛘ	ᛘ	ᛘ	M	
deorsum ducta	ᛦ	ᛦ	ᛦ	ᛦ	B	ᚢ	ᚢ	ᚢ	U, V
ad imam	ᛒ	ᛒ	ᛒ	B	ᚢ	ᚢ	ᚢ	Ö, R.	

Ex duabus lineis discr. \ / formata est ᛏ postea ᚼ H.

Ea ı posita ad summam ᛁ exstitit ᛋ .... ᛋ S

ad mediam ᚦ .... ᚦ .... ᚦ Th

ad imam ᛁ cujus loco exstitit

ad summam geminata ᚠ .... ᚠ ..... ᚠ F.

Linea discritica primo directa postea, ut apparuit eaunt forma, inflectebatur, quum ex iis erat lineis longioribus, quae mediam fulcrum attingebant, ut ex ᛅ exstitit ᛦ (etiam ᛉ) et postea R, adducebatur etiam, nisi nascente ambiguitate, linea discritica ex utraque fulcri parte, ut ᚼ ᛅ ᛅ ᚼ pro ᛅ ᛅ ᚨ ᛏ vel adjiciebatur in altera fulcri parte linea priori respondens, ut ᛏ ᛘ ᛦ pro ᛏ ᛘ ᚼ

Quae quidem omnia ex sententia esse veterum gentium borealium quum aliis rebus probatur tum genere quodam runarum, quae dicuntur Helsingicae,

---

lictae, quasi runi certi ordine exeuntes, quam ob rem etiam ab arboribus omnes literae appellatae traxerunt. Sedenim tamen ut initio erant literae hujus alphabeti inscriptoris a B L N literae propterea Beith Luis Nuin appellati, postea autem, quum alphabetum quamvis signis simplicibus utrumque dephthon auctum esset, ordine literarum mutato N litera quintum locum obtinuit. Referuntur quodam ad Druidas veterum Celtarum hanc scripturam, cujus cum runis cognatio manifesta est. A et O literae utrique sunt communes. Conf. Promenade d'un François dans l'Irlande par De la Tocnaye, ed. 2. Brunsw. 1801 p. 41 42. — Fauxnuc Bullet. Univ. Philos. Journal Dublin 1826. — *Runa Lära* af Joh. Liljegren Stockholm 1832 p. 38. — Plura hujus scripturae (*Ogham*) genera exhibet Ledwich in „Antiquities of Ireland" tab. VIII ad p. 87. — Conferatur etiam Giutli Brynjulfi fil. Ind. *Pericul. Runologic* (Havniae 1823.) § 10.

has enim fulcro abjecto meras lineolas discriminis repraesentant et tamen facillime dignosci possunt *) Cf. p. 11. et vid. tab II n. 4. et 5

Ipsi runarum tituli, quorum magnus extat numerus**), in saxa ac lapides incisi,***) inter duas lineas aequis intervallis inter se distantes, imprimis in vetustioribus monumentis, componuntur, quae quidem lineae raro sunt rectae, sed variis modis in semet ipsas implicatae, saepius in altera parte extrema capite quodam ornatae, in altera in eandem formam desinentes vel spasmos draconum vel alias ejusmodi formas praebent (vid tab. II n 13.) Has flexiones artificiosas scriptura quam sequi deberet nunc sursum nunc deorsum se inflectens, tamen literae alia post aliam insculptae a sinistra fere ad dexteram leguntur Sed quum ea ratione, qua literae discriminis in fulcrum vergant, singulae runae accuratissime discernuntur, veteres Normanni non semper efficere studebant, ut ideoque ipsae statum suum rectum servarent, sed eas modo in alteram partem invertebant, ita ut more Semitico legendae sint (vid tab. II n. 16.), modo capitibus pronas in lineam inferiorem statuebant, modo etiam inversas Primum genus appellatur **Vända-Runor** (runae inversae), quae speculo redditae apparent tamquam tritae et, quum in campanis vel intermatis occurrunt, in protypis recte erant insculptae. Ejus generis runae sunt in notissima bracteata aurea, qui in museo Holmiensi depositus est. Runae inversae speciem praebent in tab II n. 10 descriptae.

Hac runarum forma in lapidibus vocabula vel sententiae, quibus vis quaedam major tribueretur, significabantur, ut nostris literis tenuioribus et paullum inclinatis, quae dicitur scriptura cursiva.

Alterum runarum genus (*Stup-Runor*) in capitibus statutorum est vid tab.II. n.11.

Tertium genus est runarum et inversarum et in capitibus statutarum (*Stupade Vände Runor*), quas tabula II n 12. repraesentat

Triplex haec runarum inversio in monumentis occurrens eo de causa notatu digna est, quia haec eadem in singulis literis diversorum populorum ex alphabeta Semitarum principe exortis invenitur (cf tab I), id quod jam *Prinsepius* vidit,

*) Conf. Liljegren l c. p. 29.

**) Liljegrenius (Run-Urkunder Afryck för Run Forskningens Vänner Stockholm 1833) p 307 seq affirmat ad 2047 quorum titulos, quos in Scandia commemorat ipse edit

***) *Proprium* Normannorum vocabulum est *rista*, scindere (*ritzen*), cujus radix omnium aliorum Germanorum communis est *scribendi* notionem exprimens, ut vet. Germ. *rîzan*, scindere, scribere (cf. Graffii Thes II p 557 seqq.), ant. Sax. et Anglosax. *writan* scindere (Hêlj 171, 17 Beow 5406.), scribere, vet. Fris. *writa*, ant. septentr *rita*, nostrum *reissen* (*Reissbrett*) *Rune*; Gothus *writs*, apex vet. Germ *riz*, vet. septentr. *rit*, scriptura, apex nota, nota character, minus; *rîzo* vet Germ. *ritzen*. *reiz*, *rossa* linea, nota. Posterioribus demum temporibus et Normanni et Germani, cum calami et atramenti usum a Romanis didicissent, horum vocabulum *scribere* ab illis est receptum nec non *schreiben*, Sueci *skrifva*, Dani *skrive*, Batavi *schrijven*, soli Britanni retinuerunt vocabulum *to write*. Etiam Indorum लिख् *likh* propria est *radere*, *incidere*, deinde *scribere*.

qui antiquissimas Graecarum literarum formas nihil aliud esse nisi Indorum literas earum dextrorum versatas docuit.*) Demonstravit igitur vir ingeniosissimus communem literarum et Graecarum et Indicarum originem neque vero latuit matrem Semiticam, cujus cum vetustissimis Indorum literis cognationem optime demonstravit A. Weber in commentatione, quae inscribitur: Ueber den Semitischen Ursprung des Indischen Alphabets (vid. ejus „Indische Skizzen" p. 125.)

Facile igitur est intellectu, neque inversas literarum formas neque rationem, quo versus ducti sint vel a dextra vel a sinistra incipientes, ullius esse momenti in dijudicanda scripturae alius cognatione cum alia, quum omnium fere populorum mos vetustissimus fuerit a dextera scribendi ad sinistram, ut Etruscorum, Graecorum,**) Indorum, quorum literae postea frontem inverterunt plurimae, nonnullae tamen pertinaciores antiquum morem obtinuerunt, cujus generis Indorum Dêvanâgarî plura exempla praebet.***)

Denique memorandum est etiam aliud runarum genus, quod ad explicandam scripturae indolem ac rationem non parvi est momenti, runas quae dicuntur *Helsingicae* (vid. tab. II 4 5.). Ex iis enim, quae supra de forma vocum exposuimus, dilucide apparet, lineam illam directionis veterem judicasse potissimam literae partem, qua propria literae unicuique vis et character tribuatur, unde evenit, ut abjecto fulcro notulas literis communi ipsa lineae directione ad quamvis vocem recte legendam beneque intelligendam ubique sufficerent. Et vere plura inveniuntur antiquitatis monumenta hos simplicissimas runarum formas repraesentantia, nec solum in Helsingia provincia, unde nomen traxerunt, sed etiam in Medelpad et in Soedermanland.****) Quas quidem runas singulares a viris doctis diu non intellectas antiquitatem redolere neque nemini casu a quoquam inventas neque secreta esse signa praeter alias causas jam ex eo efficitur, quod a vocalis, quam posterioribus demum temporibus runis usitatis accessisse est manifestum, illis Helsingicis deest.

Constant igitur runae Helsingicae †) maximam partem meris lineolis diacriticis, velut exortum est

---

*) — — „that the oldest Greek was nothing more, than Sanscrit turned topsy turvy", cum sibi persuadere non posset: „that so constant and so close a conformity of the alphabetical symbols of two distinct nations should exist without affording demonstration of a *common origin*." Vid. Journal of the Asiatic Society of Bengal. VI (1837) p. 390. seqq. tab. 24. et imprimis p. VII. (1838) tab. XIII (XIV.) ubi sunt „*greek resemblances*." Conf. A. Weberi Indische Skizzen. Berl. 1857 p. 129. seqq.

**) Conf. Franzii elementa epigr. graec. p. 35. 36.

***) Conf. R. Lepsii Palaeographie als Mittel für die Sprachforschung zunächst am Sanskrit nachgewiesen. §§. 5. 32. 31. 36.

****) Conf. Liljegrens Run Lära p. 37. — Cutalo Run. Medelpad. — Baut. 807. — Liljegren Run Urkunder p. 115—117. — Guilelm. Grimm: Ueber deutsche Runen p. 294.

†) Vid. tab. II. 4. 5.

⸜ sive ⅂ ex ᚢ, ⸸ ex ⸸, ⸝ ex ⅂,
⌐ ex ⅄ h. e. ⅄ pro ᚱ, ⸜ ex ⊦, ⸌ ex ⊦,
⟩ ex ⊬, ⸝ ex ⅂, ⸝ (pro ≤ ex ⸾),

servato uno ǀ, quam linea diacritica careret.

Reliquarum autem runarum formae ex brevibus constant lineolis positis in diversis locis inter duas lineas, quibus titulos runicos includi supra diximus: est enim posita

ı brevis lineola juxta superiorem marginem pro ⊬ ex ⊬,
ı brevis lineola in medio pro ⊁ sive ⟩ ex ⊳,
. brevis lineola juxta inferiorem marginem pro ⊭ ex ⊬ et
' pro ⸜ ex ⸜ juxta superiorem marginem ex ⅂ pro ϒ, contra juxta inferiorem marginem respondet formae ⅄.

Jam vero, quum auxiliae harum literarum formae ex tantum ratione inter se differant, qua lineae diacriticae ad fulcrum vergunt, haec ratio ut statim cognosceretur, breviores lineae praecumbentes ad formam cuneolorum, longiores incurvabantur, velut ⸝ pro ⸝ ex ⅂, ut distingueretur ab ⸝ sive ⟩ ex ϒ, ⸝ pro ⸝ ex ᛒ, ut distingueretur ab ⸝ sive ⌐ ex ⅄ cet. (vid. tab. II. 4.).*) Quas quidem lineolas omnes manifestum est particulas trium esse linearum: lineae directae, lineae ad sinistrum, lineae ad dexteram obliquatae, has autem singulas lineas iterum esse divisas nunc in duas nunc in tres, omnes igitur in partes quinque, quibus lineolis hac ratione exortis omnes conficiuntur lineae diacriticae hoc est omnes runae, quarum numerus eadem de causa est quindecim, non tres quam quindecim sunt: O enim vocalem postea additam esse supra jam diximus (vid. tab. II. 1. 2.).

Hac igitur ratione geometrica literae omnes natae sunt.

Sed ut angulos linearum illarum trium partes (lineae diacriticae) altitudine tantummodo inter se diversas accurate distinguerentur, literarum versus duabus lineis aequis intervallis inter se distantibus secludebantur, ita ut linearum diacriticarum et longitudo et altitudo certissime definiri possent, velut lineola ⸝ posita ⊤ bene dignoscitur ab ⸝ posita ⊤ et adjecto fulcro ⸝ ⊤ ⅂ confundi non potest cum ⸝ ⊤ ⅃ ⅃, et ⸝ ⊤ ⊬ vel ⸝ ⊥ ⊾ (ß) et ⸝ ⊥ λ (λ) cet. vid. tab. II. 2. 3.

Ceterum res est memorabilis, titulos Persepolitanos literis cuneatis confectos iisdem duabus lineis inclusos apparere omnes,**) Indorum autem Dêvanâgari alteram lineam superiorem retinuisse. Etiam Graeci tituli nonnulli extant vetustissimi iisdem

*) Runae in tab. II. 6. redditae, quarum lineae diacriticae formam cuneatam praebent, in annulo ferreo reperiuntur affixo ad januam aedis sacrae in Helsingiae vico, cui nomen est Forsa. Titulus ipse ex versibus quibusdam rhythmicis constat.

**) Vid. Journal of the Asiatic Society vol. X. ubi reperies titulum Rawlinsonio redditum.

duobus lineis sal*) et Hebraeorum scriptura quadrata vestigia hujus moris servasse videtur.

Tres illae lineae rectae, ex quibus runas exortas vidimus omnes, etiam causa sunt dividendi alphabeti in partes vel genera (*ätter*) vel familias literarum tria, quae divisio antiquitus usitatissima fuit. Unaquaeque harum familiarum nomen traxit a litera incipiente, quae tanquam pater vel potius mater familias (*ättmoder*) putabatur, quum reliquae quattuor literae aequabili multiplicatione ex illa praegnatae essent. Ex quinque autem literis familiam quamque constet necesse est, quoniam unaquaeque trium illarum linearum rectarum et in duas et in tres i. e. quinque partes divisa erat; unde numerus omnium runarum est quindecim.

Tres autem runarum familiae sunt hae:

1 *Frey* familia: ᚠ ᚢ ᚦ ᚬ ᚱ ᚴ *futhork*
2. *Hagel* — ᚼ ᚾ ᛁ ᛅ ᛋ *hnias*
3 *Tyr* — ᛏ ᛒ ᛚ ᛘ ᛦ *tblmr*

Quemadmodum autem Hibernorum literae antiquae (*Oghom*) ex quinque circulo sectis exortae putabantur**), sic runarum tres lineae rectae, quibus formantur, earumque particulae quinque juxta positae imaginem arboris trium virgarum seu ramorum vel fruticis tres caulibus repraesentant, quod runarum *δηλέστερον* praebet tab. II. fig. 1.

Jam vero contemplantibus nobis ipsum illum vetustissimum runarum septentrionalium ordinem***) (*runraden* dictum, vid. tab. II 8.), a ceterorum alphabetorum plane diversum, statim apparebit, inter ceteras unam mediam locum tenere simplicem lineam rectam, quae utrinque stipatoribus, ministris, satellitibus in eodem ordine circumdata tanquam rex vel potius regina triumphans non sine pompa incedere videtur nec ornamentis nec armis egens, quum simplicitate ipsa inter ceteras excellat, stipatores variis virtutis luminibus atque armis exornati fortissimam ipsam defendunt, ita ut nudo modo tutissima est. Et vero fortissima est parva haec runa, quae ab exiguis profecta initiis in dies magis incrementis augescens orbem terrarum peragravit, gentes humanas ad veram humanitatem informavit, artibus et literis erudivit, animos omnium sibi subegit, id quod potentissimi gentium domitores non potuerunt. Hanc igitur runam victricem, quam modo crescentem modo decre-

*) Vid. Franzii Elem. epigr. gr. pag. 62. et 79.

**) Vid. p. 8. **)

***) Traditum nobis est hoc alphabetum in pluribus monumentis vetustis. Inveniuntur enim in Sueciae provinciis Upland, Vestmanland, Vermland, Vestergötland, Bleking lapides, quibus inscriptum est nihil aliud nisi alphabetum hoc runicum certo literarum ordine semper servato, haud dubie eo consilio, ut, quemadmodum edicta publica, ab omnibus cognoscerentur atque in omnium memoria haererent, praesertim cum in locis celeberrimis et in viis publicis et in aedibus sacris ejusmodi lapides occurrant tanquam publici lapides literati, quibus prima elementa omnibus traderentur. Cf. Liljegreni Run-Lära p. 173. et ejusdem Run Urkunder pagg. 236—238.

scentem inter diversos populos videmus, in certa aetatis gradu versantem quem apud Normannos veteres deprehendimus, alienum esse non videtur diligentius exquirere, utrum certa via atque ratio literis his subest ususque quasi agmine mendentibus se fluctuent casula nec certam legem sequuntur; utrum earum et potestas et nomen et ordo cum natura et legibus linguae humanae congruat necne. Quodsi omnia haec inter se optime congruere potuerimus probare, hanc res non solum lucem afferet nonnullis artis grammaticae partibus, sed falsam etiam refutabit sententiam eorum, qui alphabetum runicum ex Romanorum aliarumve gentium alphabeto temere et caeco quodam casu conflatum vel mutilatum putant.

Sed redeamus ad reginam nostram |, cui ut forma tenuissima ita nomen est tenuissimum, jucundissimum, dulcissimum *J*. — Qua tandem jure, quaeso, litera sola quam voce tenuissima tum vegrandi mane tereda atque arida locum obtinet tam insignem? — Hanc sonum primam vocalium, primogenitam esse scito, id quod ipsius linguae ratio atque usus nobis prodit. Quam sententiam ut argumentis idoneis confirmemus, res paullo altius repetenda est. Ac lineam quidem illam directam, qua *i* litera significatur, etiam fulcrum esse ceterarum runarum nomen vidimus, quod idem fulcrum in omnibus omnium populorum literis reperitur. Ipsae vero nostrae literae et latinae quae dicuntur et vernaculae idem probant, maxime Indorum dêvanâgarî, cujus omnibus fere literis, paucis exceptis, fulcrum illud inest atque in medio positum *a* vocalem longam notat. Quaeritur jam, quid haec linea directa, quae tenacissime inde ab antiquissimis temporibus usque ad nostram memoriam locum suum obtinuit, sibi velit? Nihil certe aliud significat nisi principalem illam vocis materiem, principium, elementum sonorum humani omnibus hominum vocis commune, rudem indigestamque molem expectantem artificis ingenium formam. Agitante autem spiritu divino hominibus insito illa inculta adhuc vocis humanae, illa materies mollis et quasi ductilis, in certas formas, sonos quos dicunt articulatos, redigi coepta est viribus adhibitis gutturis, palati, linguae, dentium, labiorum, atque hac via naturali, non uno quidem ictu, sed paullatim, ut ex semine germinat stirps, rami, folia, ab exiguis profecta initiis lingua humana se crevit, ut diversissimis linguae sonis moniis, quibus universe moveretur, et gaudia et dolores et subtilissima ingenii inventa homo cum homine communicare valeret.

Hac eadem via, servandae eandem legem simplicium etiam literae, quae sonos linguae humanae ante oculos proponerent atque vocem fluxam fugacemque in perpetuum defigerent, mirum in modum formatae sunt, et primum quidem paucae tantum, et usui ipsi, sufficiebant atque in nos erant literarum notae secundum organa, quibus pronunciabantur, certa ratione distinctae, quae, quum sono ipsis adhuc incertis, perturbatis, indispositis primo involuta essent et vocalis et consonans, eadem ratione et consonantem simul et vocalem obscuram atque incertam repraesentabant. Itaque factum est, ut, quum neque consonans litera sine vocali nec vocalis sine

consonante exsisteret, vocabulum a vocali incipere omnino non posset, nisi praemisso spiritu quidem leni, cujus rei exemplum praebeat א et ע Hebraeorum, ঋ Indorum, spiritus lenis Graecorum aliaeque linguae.

Hujus rei vestigia quum lingua ipsa tum literae, umbra et imago linguae accuratissime descripta, nobis conservarunt, ut Hebraeorum Schewa mobile, ut et linguae Sanscritae et scripturae cuneatae Persepolitanae quaevis consonans litera, quae non alia quapiam vocali aut signo conjungatur, cum a brevi nunc quidem pronunciatur, hanc vero a sonum antiquitus tam pure non esse pronunciatum jam inde probari potest, quod in aliis linguis cognatis potissimum ĕ et ŏ, omnesque etiam omnes fere vocales ei respondent: sskt. sanscr. saptamas est septimus, catvâras = τέσσαρες, mamarda = memordi. Immo vero etiam in una et eadem lingua unius vocabuli vocales manuscripta se ferunt inconstantiam se fluctuationem; in runicorum titulis hae formae inveniuntur: stun, stain (pro stein, ai pro e, quae vocalis runis deest, postum, ut in lingua sanscrita, vet Pers., Gothica, Francogallica cet.), stin, stun (lapis); bansi, bausi, bonsi, busi sive bunsi (hic), aftir, iftir, uftir, uftar, iftu, uftar, aftir, uftr, uftr, ufter, ftir cet. (post, angl. after, suec. efter).

Ex illa igitur obscura vocalium elemento primus in lucem prodiit clarus ĕ sonus, non a, ut plerisque visum est, quum is sonus (a) multo purior, explicatior, nobilior sit, quam a, longiusque a consonantium natura recedat, ita ut vocalis, ut ita dicam, vocalissima ex prima illa sonorum confusione ac concretione prima nasci non potuerit: i enim et u vocales in j et v transire constat, a vocalis vero nunquam in consonantem permutatur. Gravitatis autem ac ponderis ratione habita ĕ vocalis omnium est levissima,*) quae ipsa ejus natura antiquitatem testatur.

Aptissime igitur a vocalis, quae prima omnium vocalium ex obscuritate in claritatem enisa est, nude linea directa est notata, qua eadem linea illius vocis indispositus sonum omnibus literis communem, spiritum principalem (fulcrum), signi ficari vidimus. Recte vero ĕ vocalis mediam obtinet locum, quia ab hoc sono tamquam ex centro vel, ut ita dicam, foco, formatio sonorum articulatorum initium cepit. Deinde in pronunciando a vocali labia minus aperiuntur quam ubi a vocalis, sed magis quam ubi u auditur atque ita etiam in pronunciatione ĕ medio loco gaudet: servant enim vocales hunc ordinem: a, e (i), o, u.**)

*) — „Was das Gewichtsverhältniss des a zu ĕ anbelangt, so unterliegt es sich niemals von selbst, dass ... schwerer wiege als letzteres" — vid. Vergleichende Grammatik von Franz Bopp. Berlin 1856. I. § 6. — „ĕ, als leichtester der Grundvocale, konnte keine andere Störung als völlige Unterdrückung erfahren" id ibid. § 71. — „Man möchte a für den leichtesten, u für den schwersten unter den drei kurzen vocalen halten, dem a zwischen beiden die mittelstelle einräumen" vid. Deutsche Grammatik von Jac. Grimm. p. I. ed. 2. p. 532.

**) — — „ĕ, mit der engsten Gaumenöffnung und der grössten Verbreiterung der Mundhöhle gesprochen, ist der lauteste und höchste Vocal. Dem ĕ gerade entgegengesetzt wird das u durch

Tum propter ipsam significationem ac vim sibi propriam vocalis noster medium hunc locum occuperit, nam in omnibus vocibus, quae sensus molliores in intimo pectore atque animo recondites exprimunt, *i* vocalis praevalet.*)

Denique linguae ipsius indole ac natura sententia nostra, *i* vocalem omnium antiquissimam esse, probatur, id quod Jacobus Grimmius, vir harum rerum grammaticarum inter omnes qui vivunt peritissimus, sua sagacitate optime perspexit. Dicit enim Gramm. Theotisc. part. I ed. 3. p. 561 haec: „Ich nehme für eine erscheinung, die bis auf heute in gang ist, hohes alter und bedeutsamkeit in anspruch. Wenn wir, besonders im tone lebhafter, trauliches erzählung, durch reduplication substantiva und interjectionen bilden, oder auch dieselbe wurzel getrennt wiederholen, so werden immer die *i* und *a*, oder *i*, *a*, *u* der ersten und zweiten Conjugation angewendet: wirrwarr; klingklang, singsang, klinke klanke, plinke panke, winke wanke, misch-masch; tischtasch, tipempe, klifklaf, klipps klappe; schnetz-schmatz; fran kitze, fran katze; fitsche fatsche; wigelwagel, gikgak, sikzak, schnikschnak; weder lif noch laf wissen, knistern und knastern (mythol. 520.); dreisilbige formen durchlaufen die volle scala: bimbambum, bifbafbuf. Die vocale können aber auch ganz oder zum theil in verschiedenartigen Wörtern neben einander auftreten, z. B. trillapp, blitzblank; schnipsenhapschnurr; stripstrapstrull; Hans Sachs sagt 1,407ᵃ schlipschlapsprill. Meistens wird ein schall dadurch nachgeahmt, d. h. für diesen fall hat sich die alte naturlautweise erhalten; an sich aber ging ihre wirkung weiter, und wie in knistern und knastern geben wir auch in risten und rasten, kiste und kaste, schimpf und schande, siegen und sagen, zittern und zagen, beelen lauten dieselbe folge. An mhd. beispielen mangelt es nicht: wigen wagen MsH. 62ᵃ, giffen gaffen MsH. 3,297ᵃ; gippen gappen, lippen lappen Ms. 2,80ᵃ; grisgram Leysers pred. 146 grisgrammen Barl. 88,31. 211,38. Herb. 110. grisgrimmen pf. Chuonr. 187,5 vgl. grisgrimmen 210,20; tiseltasel MsH. 3,210ᵃᵇ; gingalapf Renn. 16152; rimpfenrampf MsH. 3,278ᵇ, sipfensapf Ms. 2,10ᵃ, vgl. er snipp und snappe cod. pal. 341,126ᵃ. Im franz. clique claque; tictac; trictrac und fatisbam wird die deutsche weise nachgebildet. *Wachtiger ist mir, dass schon in der edda Bivor Bavor Saem. 2ᵇ; Bifur Bafur Sn. 16, Fimbulfambi Saem. 23ᵃ, Gipul ok Gopul Saem. 43ᵃ dieselbe vocalsuccession bewahren*; vermuthlich hat man auch Bäeygr und Baeygr (wie ich für Bälaygr lese) dahin zu rechnen. Aus dem ahd. fällt mir nur crincramin stridere und grisgramôd stridens ein, das

die grösste Verlängerung der Mundhöhle bei grösster Verengung und Rundung der Lippenöffnung hervorgebracht." vid. System der Sprachwissenschaft von K. W. L. Heyse. Berlin 1856. p. 78.

*) „Das *i*, der leiseste und höchste Vocal, drückt die Empfindung des Verlangens, der Liebe aus, gleichsam das Insichaufnehmen des angenehmen Eindrucks, das Ansichziehen des Wahrgenommenen, überhaupt jede innige intensive Empfindung; daher auch, zum Ausdruck des Objectiven verwendet, analoger Weise Intensität der Kraft oder Bewegung, das in sich Concentrirte, das Spitze, Stechende, Durchdringende, Blitzende u. s. w." vid. System der Sprachwissenschaft von Heyse p. 79.

zunge f. ursinmmôn, grisrmmôd gebrauchen (Graff 4,326). In allen diesen Beispielen wird nicht von einem schwächeren vocal zu dem stärkeren vorgeschritten, sondern *der sprachgeist sah, gewiss von frühauf, i als den primären laut an, von dem ausgegangen und zu u gelangt wurde; unerhört wäre ein umgekehrtes wurrwirr, klangkling, unopfenimpf, Bovor Bivor.* Niemals kommen dabei die gebrochenen laute e und o zum vorschein, wogegen der Umlaut des a kein hinderniss gibt, wie jenes eddische Göpul oder das mhd. gimpelgumpel Ms. 2,80[b] lehren, vgl. nhd. tisch und bett, himmel und hölle. in der conjugation stehn brechungen frühe neben den ungebrochenen Lauten gleich, jene von der conjugation unabhängige formel versagt sich ihnen, scheint also alterthümlicher."*)

Optimo igitur jure *i* vocalis medium locum obtinet tam insignem, unde, quemadmodum in natura rerum, capillentia, quasi generatio (γένεσις) literarum alphabeti initium cepit et ad dexteram et ad sinistram procedens. Proxima et secunda a vocali principe *i* recte posita est *u* vocalis κατ' ἐξοχήν, repraesentans etiam in alphabeto ordinem illum antiquissimum *i-u-*, qui ordo primae conjugationis nostrae proprius est. At ubi est tertia trinitatis vocalis *a*? Vide, quam scite genera, ut ita dicam, linguae literas disposuerit! *U* vocalis ut in sonorum formatione longissime ab *i* sono abest et consonantium naturam redolet, ita etiam longissime reposita est a medio proxima initio alphabeti ad consanguineam literam *F f*, et clare jam cernitur ex alphabeto nostro trinitas illa: *u-i-a*. At, inquies, video etiam *ǝ e* vocalem? Sane quidem, sed hanc multo natu minorem esse ipsa

*) Ejusmodi generis sunt etiam: wischiwaschi, girigari, *[illegible]* holtkank, krikkrak, flittern und flattern, splitterfasernackt, een wig'n, dann wag n' modern und besten. *Fehlform*, Wind und Wetter, Kind und Kegel, Gefild (Feld) und Wald, dichten und trachten. Nonnunquam etiam *o* vocali praecedenti *[illegible]* vel *u* transit valet. Dudeldudel, Fiddlefaddle, Milch und Blut, Haus und Hof etc. — Extat etiam Graeca inscriptio syllabica, non vocalium consonantium sonis dicta mirum in modum congruens, in superiore parte vasculi cujusdam in solo Agyllae reperti (vid. Lepsium in Annal. Inst. Archaeol. Rom vol. VIII p. 186 sqq.), cujus basis alphabetum vetustissimum vel dextrorsum praebet (vid. Franzii Elem. epigr. gr. p. 22). Ibi haec leguntur:

ΒΙΒΑΒΥΒΕ ΓΙΓΑΓΥΓΕ ΣΙΣΑΣΥΣΕ ΗΙΗΑΗΥΗΕ ΘΙΘΑΘΥΘΕ ΜΙΜΑΜΥΜΕ

ΝΙΝΑΝΥΝΕ ΠΙΠΑΠΥΠΕ ϘΙϘΑϘΥϘΕ ΣΙΣΑΣΥΣΕ ΨΙΨΑΨΥΨΕ

ΦΙΦΑΦΥΦΕ ΤΙΤΑΤΥ[Τ]Ε

conf. Caliae tragoedi et Welckerum in Mus. Rhen. I. 1 p. 137 sqq.). Memorabile etiam est, veterum Wallensium literarum singularum consonantium nomina cum *i* vocali pronuntiasse. Conf. Grammar of the Welsh Language by William Owen, qui p. 11 dicit: „The names of the consonants were anciently formed by sounding the vowel *i* after all of them." Quis etiam in harmonia, ad quam mundus canere traditur, *i* vocalem medium locum obtinere, ex fide hahendum est Marco Gnostico apud Irenaeum (contra haereses l. I c. 7) dicente: „Και ὁ μεν πρωτος οὐρανος φθεγγεται το α, ὁ δε μετα τουτον το ε, ὁ δε τριτος η, τεταρτος δε και μεσος των ἑπτα την του ι δυναμιν ἐκφωνει, ὁ δε πεμπτος το ο, ἑκτος δε το υ, ἑβδομος δε τεταρτος ἀπο μεσου το ω στοιχειον ἐκβοᾳ." Verum nobis autem videtur separandum nomen honorem magis et haeretici qui ab Irenaeo lib. 8. ejusdem commentationis appellatur „praeceptor ipse vere nanctus Antichristi." Conf. Gen. Joh. Vossii Instit. orator. § 2.

ejus forma in ducenti arte eadem est ac ᚼ a duplicata linea descriptum ᛆ,*) docet etiam runis Helsingicis; e vero ceteraeque vocales inperne nondum exstant, at in scriptura cuneata Persepolitana, Sassanida, Gothica (ē, ō). Videmus igitur a medio alphabeto transeuntes ad alteram partem, vocalem i tanquam matrem eandemque palatalem sonum j exhibentem, atque ita habemus ᚾ n liquidam, liquidae enim vocalium ceteris proximae sunt atque n et ad gutturales et ad palatales inferius. Deinde sequitur spiritus asper ᚼ h, ex quo gutturis vi exploso ᚴ k sonus exsistit. Utrisque finem faciunt literarum gutturalium et palatinarum, ex quibus additam ad ordinem dentalium optime facit r litera, quae cum gutturalibus et spiritu aspero cognata (Graecorum ρ) simul etiam dentalibus annumeranda est **). Sequitur dentalis litera aspirata ᚦ th et denique ᚢ (u et o) et ᚠ f labiales, literarum sonis ab interiore oris parte ad exteriorem, ex gutture et palato per dentes ad labia rectissime producentibus.

Transeamus jam ad alteram alphabeti partem ab ᛅ a vocali incipientem, cui merito ratione, atque í vocali finitimae ᚾ n liquida natura vocali, ᛋ S sibilans proxime est apposita. Etiam haec litera ᛋ s optime transitum patefacit a vocalibus ad consonantes et imprimis dentalem: nam Graeci eam (σ) semivocalibus jam adjungebant, at veteres Romanorum poetae, ut Ennius, in fine vocabuli abjiciebant, id quod cum ejus transmutatione in spiritum asperum accurate convenit (cel ἕξ, sex ἑπτά, septem et sexcenta alia); ipsa vero lingua hunc sonum formatura dentibus appropinquat, unde factum est, ut in omnibus fere alphabetis s et t literae appropinquarent ***). Iterum jam, ut in altera alphabeti parte, ᛒ b labialis dentalem literam subsequitur, et hunc eundem ordinem servatum videmus in (m h)-t-b. Denique annexae sunt etiam liquidae reliquae ᛚ ᛘ ᛦ l m r, quarum prima (l) dentalis literam labialem (m) antecedit. Restat jam ultimo earum literarum ᛦ et r (vel y) et r sonus repraesentatus et in Anglosaxonum quoque runis imperfecte formis variis.****)

Hanc literam antiquitatem maximam redolet, cum ex illis adhuc temporibus reliqua sit, quibus vocalem a consonantibus nondum segregatas fuisse supra diximus. Et vero liquidae quidem literae vocalium naturam etiam nunc prae se ferunt haud

---

*) Etiam hodie Dani ad a sonum reddendum aa scribunt. Sueci å, quod pene sonat, ut novissime a in Mund- schon, [illegible] formatae fidei [illegible].

**) Conf. System der Sprachlaute von K. Heyse [illegible] ab Steinthal editum (Zeitschrift für die Wissenschaft der Sprache) IV. 1. p. 54. 55. (Greifswald 1853).

***) Das s ist ein Laut ganz eigenthümlicher Art, theils mehr consonantisch, gleichsam ein verkörperter Hauch, theils der vocalischen Natur sich nähernd. Es findet sich in allen uns bekannten Sprachen. System der Sprachlaute von Heyse p. 273. Diomedes (II. p. 417.) docet s literam [illegible] apud Graecos [illegible] appellatur.

****) Ita etiam ᛘ (calk) ac liquida sicut ᛦ (calc) vocali nunc olim fungebatur, etiam ᛡ (ear) signum [illegible] ex ᛘ et ᛦ atque ᛘ (man) eadem est referendum conjunctio in utramque partem duabus literis descriptis ᛦ ᛘ ex ᛦ ᛘ.

conjunctionem quondam antiquissimi dualismi servarunt, ut praeter ᛘ m Anglosaxonum modo dictum, in lingua Sanscrita (non solum ऋ *ri* et ॠ *rî*, sed etiam ऌ *lri* et ॡ *lrî* vocales, quamquam rarae et sicut ᛦ Normannorum satis obsoletae, exstant atque in pluribus linguis Slavicis**) *r* litera syllabam efficere valet***) At populi, cum linguae quasi deliquata, ipsi sentientes, quid hic literis fuerent, reverentia quadam ducti****) eas non plane quidem ejecerunt, sed ut Normanni, cum ex ᛋ s=ᚱ r litera ne progenita esset, ad ultimum alphabeti locum exposuerunt.

Respicientes jam alphabetum nostrum vere ἀρχαιότατον antiquissimas literas reperiemus has:

consonantes	ᚠ	*f*	ᚦ	*th*	ᚴ	*k*		
liquidae	ᚾ	*n*	ᛚ	*l*	ᛘ	*m*	ᛦ	*r*
sibilantem	ᛋ	*s*						
vocales	ᛁ	*i*	ᛆ	*a*	ᚢ	*u*		

Ex ᛁ *i*, hoc descriptum adjecto, ortum est ᛆ *a*, adjecto angulo — ᚢ *u* (cf. *u* scriptum cuneat. Pers.), ᚭ *o* posterioribus demum temporibus ex ᛆ ortum esse jam vidimus, ex ᚠ exortum est ᛒ (B) *b* conjunctis postea literis describendis; ᚱ *r* ex ᛋ *s* ortum apparet (cf. *s* et *r* script. cuneat.), ᚼ *h* vero ex ᛁ adjectis duobus angulis superioribus inferioribus. Etiam ᛏ *t* manu est nata, deinde anguli aspiratae ᚦ *th* omnino fulcro ᛁ apposito (non ex antiquissimo est formo) aspiratas esse literas antiquissimas esse constat.

III.

Transeamus jam ad literas cuneatas Persepolitanas vulgo dictas, quas secundum eandem legem ac rationem quo runas ceterasque literas omnes esse formatas videmus, illo tantum discrimine interposito, quod sunt magis conspicuae

---

*) Ea de causa cum grammatici Indorum aliquando fuere, qui docuerunt, e. c. कृ *kr* (facere) et कॢप् *klp* genitivum esse radicem, non ut Bopp' opinatur, कर् *kar* et कल्प् *kalp* formas Guna incrementi natas. Conf. Vergleichende Gramm. v. Fr. Bopp I, 1 p. 1 sqq. (Berlin 1856) et ejusdem Vergl. Accentuationssystem p. 207 et Vocalism. etc. p. 157 sqq.

**) Conf. Serbische Grammatik von Wuk Stephanowitsch, herausgegeben von Jac. Grimm p. 3.

***) Etiam in lingua Sanscrita *r* literam syllabam facere non semper adjunctam consonantem et in medio vocabulo, ubi *r* literam sequitur consonans. Conf. Vergl. Gramm. v. Fr. Bopp pag. 55. et 76 (Berlin 1856).

****) „Die Alten behandelten die einmal gefundenen Zeichen als einen kostbaren Schatz und haben nicht leicht auch die als Lautzeichen nicht mehr anwendbaren ganz bei Seite geworfen." Die unteritalischen Dialekte von Th. Mommsen p. 19.

rumarumque simplicitate atque exilitate carent. Constat scriptura haec ex quattuor vel tribus potius notis: linea directa, linea horizontali, his totis se in angulum conjunctis et cuspide vel acumine, qui nihil aliud est nisi linea horizontalis eo consilio minuta, speciosior ut sit literarum forma, omnes vero lineae, quum in lapidibus ac saxis insculperentur, formam cuneorum prae se ferunt atque quemadmodum cunearum reliquarumque literarum lineae angulos literas constituentes inter se conjunctae, sed juxta positae sunt,*) quae de cauca signo interposito peculiari (\), cuneo obliquo, singula vocabula secernuntur, quod signum etiam in illis titulorum reperitur. Quarum linearum nunquam minus quam duae nec plures quam quinque ad literas singulas formandas adhibentur, quae quidem literae, nisi alia vocalis objecta sit, ut in lingua Sanscrita, cum a brevi pronunciantur, et ut Sinensibus r litera, ita l deest et lingua Sendicae et scripturae cuneatae, cujus consonantes certae cum certis tantummodo vocalibus conjungi possunt, quas in tabula I. consonantibus apposuimus. Hoc igitur, quod literae cuneatis proprium esse volumus, idem quoniam Pritchardo docente**) apud populos Turaicos et Mongolicos aspertum, Scythicam redolet indolem. Simile vestigium praebet et Latinorum et nostrum q, quod ab u, filio socia suo, nunquam deseritur.

Omnes vero literarum cuneatarum complectuntur trium vocalium formae, in quibus 𐎡 i ex 𐎡 i ortum apparet uno adjecto cuneo, ut cuneorum 𐎠 a ex 𐎠 a eadem cuneo addita lineola natum est, u 𐎢 vero iterum ex 𐎡 i adjecto angulo formatus quemadmodum cum 𐎢 (𐎢)***). Angulus ille, quem jam supra aspirationem indicare diximus, in omnibus fere literis aspiratis, palatinis, gutturalibus tamquam nota peculiaris cognoscitur idque in iis potissimum consonantibus, quae cum u vocali conjunguntur****), quoniam u sonus nunquam sine spiritu quodam pronunciabatur. Unde intelligitur, cur Atticae quoque dialecti voces ab υ incipientes spiritu aspero affectae sint omnes.

Hanc peculiarem anguli naturam imprimis cernitur comparatis literis aspiratis, palatinis, gutturalibus cum dentalium ordine, in quibus frustra angulum requires, nisi in dh et th aspiratis et palatino g (dsch), ubi angulus item manere non fugitur. Hoc idem apparet in literis labialibus, omnes anguli carent praeter f aspiratam, quae duplici gaudet. Etiam r, quoniam affinitate conjunctum est cum u, quandam

*) Etiam in titulis Pompejanis lineae, ex quibus literae constant, rursus solutae nonnunquam apparent: et per 𐎶 saepius |||, Ꞩ = 𐎨, Ꞩ = R. Sunt autem vetustissimae formae itemque ‖ = E (ut 𐎡 (i) lit. nascat.) et |ˡ = F ef. rursum |ˡ = Γ (f). Conf. Mommsen l. c. pagg. 29 30.

**) Another peculiarity prevails throughout the formation of the Turkish and Mongolian languages, in which certain consonants can only be pronounced in juxta position with certain vowels." Researches etc. vol. IV. p. 302.

***) Etiam in lingua Sendica se est > et u >> et in Armeniaca ɩ. v et ɯ.

****) Conf. literas cuneat. ah, r (ū), dh, kh, f (p), m, n.

anguli apicem habet, cuneolos in crucis formam conjunctos, inter omnes literas hac forma unico excellens. Liquidae literae inter vocales et consonantes medii quiddam tenentes mixti sunt generis, praevalente tamen angulo et linea horizontali, quae quidem linea propria esse videtur literis labialibus, quemadmodum dentalibus linea directa.

Ceterum notanda est [illegible] s et [illegible] r literarum similitudo, quae propter sonorum cognationem in omnibus alphabetis cernitur, deinde duo reperiuntur r sicut in runis, quorum alterum [illegible] simile est [illegible] m literae ut runarum [illegible] r et [illegible] m, tum palatinarum [illegible] č (tsch) et [illegible] ǧ (dsch) unde ex gutturalibus clare apparet, quemadmodum hodierni Itali c pronunciant in „cicerone" cet. et g in „giorno, giovane" cet., Angli ch et j, Sueci k e. a., kedja scilicet tschedja cet. et sic multae slavicae linguae. Praeterea insignis est [illegible] q et [illegible] kh formarum similitudo cum Semitarum veterum Koph, imprimis cum quarta ejus forma in tab. I. et Graecorum et Latinorum K. Memorabilis sunt [illegible] r et [illegible] d literarum, ut veterum Semitarum, Hebraeorum, Graecorum r et d, formae simillimae, quae literae etiam inter se permutantur, ut Oscis atque Umbris D forma r sonat et R Samnitibus d, quum soni sint cognati, velut arvorsum = adversum, meridies = medidies est *)

Haec ratio ac similitudo saepe mira, quae inter literarum et formas et sonos diversissimorum populorum intercedit, cujus possis tantummodo exempla attulimus, ut dilucidissime ante oculos ponerentur, eo quo par est diligentia ac cura composuimus tabulam alphabeticam,**) quam qui intectis animis perlustraverint, ingens illam,

*) Conf. Mommsen. l. c. p. 25.

**) Subsidia, quibus ad tabulam componendam usi sumus, haec sunt:

1. Depromsimus literas Semiticas e tabula adjecta Lepsii commentationi quam saepe citavimus. — Literas asteriscis notatas in quadecim ponderibus aeneis a Layardo in Ninive ruinis detectis repertas, quas quidem literas accuratissime reddidit Norrisius in commentariis Londini a. 1856 editis (Journ. of the Roy. Asiat. Societ. XVI, 1 p. 215 sqq.). Reliquas literas ex vetustissimis Babylonicis et Assyriis inscriptionibus sigillis, gemmis in museis Parisiensibus et Londinensibus depositis Levius addidit. Illa saeculum VIII., haec fere saeculum X. attingere videntur.
2. — literas et Indicas veteres et Maujaticas (ex quibus Aethiopicas progenitas esse) e tabula A. Weberi libro adjecta: Indische Skizzen Berolin 1857. — Verum illud Indorum alphabetum non minorem fere alphabetorum numerum procreavit quam mater Semitica. Omnia enim hodierna Indiae et septentrionalis et meridianae alphabeta inde a finibus Tibetanis usque ad Taprobanen (Ceylon) insulam et insularum adjacentium et peninsulae orientalis per innumerabiles transitus gradatim ad illum formam titulorum Piyadasi (Açoka) antiquissimam redireuda sunt. Etiam uteiplares Tataricae ex aliqua quidem parte (literis quae dicuntur Gulik) cum illis cognatae sunt (cf. Abel Rémusat, rech. sur les langues Tartares p. 36. sqq. [1820] Weberi Indische Skizzen p. 148. sqq.).
3. — Graecorum et veterum Italorum literas tum ex Franzii Elem. epigr. gr. tum ex Th. Mommsenii cum ex Gerhardi tabulis aureais eorum libris a. c. — Compendia in tabula nostra literis singulis adjecta facile intelligentur scilicet = literas in 2 voce Nolanii; lap. Copt. = lapis Cupraensis; lap. Crec. = lapis Crechiensis.
4. — runas et Ulfilae alphabetum tum ex Guil. Grimmii libro a. c. tum ex Liljegrenii Run-

ad quam omnes literas formatas fusas supra exposuimus, constantissime asservari cognoscenti fulcrum tamquam corpus et lineo discrimen tamquam animam in omnibus apparebit; omnes ex uno et eodem fonte fluxerunt.

Evocavimus igitur quasi in campum Martium vetustissima quaeque variarum gentium alphabeta, copias illas victrices ex longinquis orbis terrarum partibus in unum congregatas atque secundum ordines in certas acies dispositas, ut eas lustremus, ut recensum earum agamus, ut in acie procedentes rerum gestarum suarum immortalium rationem nobis reddant, ut praestantiae ingenii humani testes existant luculentissimi. En palaestra grammaticorum! Nam quemadmodum grammatica comparativa quum singulae linguae diversae tum ipsi linguae humanae occasui et exquirendae cognoscendae lucem attulit prius non visam, ita palaeographia quoque comparativa ad complura grammaticae capita, imprimis etymologiam atque sonorum singulorum rationem recte explanandam haud parum valebit. At ubi terrarum sunt, quaeso, caput illud bubulum (א), greus (Γ), [illegible] (ℸ), camelus (ג), stimulus taurinus (ל) aliaeque res hujus, quas viri doctissimi in literis illis simplicissimis summa doctrina ac sagacitate nec tamen feliciter eruere studuerunt? Evanescunt simulacra illa vana ut umbrae, ut larvae. Valeat igitur in aeternum palmaque immortalis concedatur ingenio humano, τῷ θεῷ, τῷ λόγῳ.

Introite, nam et hic dii sunt!

IV.

Perpensis jam atque in particulas dissolutis literis singulis exempla nonnulla proponere licet illarum vetustissimarum et scripturarum connexarum et inde confectarum, ut dissociatae ... literarum notas etiam in contextu continuo contemplemur.

Ac primum quidem celeberrimum illud monumentum*) atque antiquum omnium,

---

Litera tota ex Jul. Zacheri tabula adjecta libro: Das gothische Alphabet Vulfilas und das Runenalphabet. Lipsiae 1855.

5. — numerorum notas scripturae cuneatae ex Rawlinsoni commentatione s. c. (p. 172.), Graecorum ex Franzii elem. ep. gr., Italorum veterum ex Th. Mommseni libro s. s. Omnibus his viris doctissimis gratias agimus quam maximas.

*) Eugen. Burnouf (Mémoire sur deux inscriptions cunéiformes etc. Paris 1836.) dicit (p. 163.): „Parmi les inscriptions, malheureusement trop peu nombreuses, que les voyageurs ont jusqu'ici rapportées des ruines que l'on trouve soit à Persépolis, soit dans le voisinage de ces monuments célèbres, il n'en est pas qui aient plus de droits à l'attention des archéologues que la courte inscription de quatre lignes découverte à Mourghâb par Morier etc. La beauté du bas relief qu'elle

quod Cyri nomen exhibet, inspiciamus.*) — Reperitur in valli haud procul a veterum Pasargadis (Murghâb) sarcophagus vetustus in basi pyramidali exstructus, in cujus variarum pluribus locis titulus unus non variatus quinquies repetitur. Ex duobus Cyris uter intelligendus sit, major an minor, adhuc sub judice lis est. Lassenius**) argumentis loco infra citato expositis Cyri minoris monumentum esse censet a Parysatide matre in memoriam dilectissimi filii exstructum, Rawlinsonius***) et Oppertus****) Cyri majoris esse contendunt. Ipse vero titulus tribus linguis confectus est; primus enim locus duas literas unumdu in tabula alphabetica a nobis proposita praebent, quod scripturae genus haud dubie posterioris aetatis est, quam reliqua duo genera, totum enim est Achaemenidarum his exeritis tribus apparet scriptura illa et simul cum eorum interitu evanescit. Nuncupare licet hos scribendi genera *arianicum*, alterum *assyriacum*, quorum prius scriptura est mere phonetica, alterum duplex est. Medium quod vulgo dicunt, sed rectius Scythicum, cujus singulae notae syllabas repraesentant, ut Assyrio-Babylonium, quod a simplicitate iranicae scripturae longe abhorrens antiquissimum esse videtur, quum notae singulae, Sinensium more, integra vocabula significant.

Verba ipsa primarum lacerum duarum haec sunt:

1. Âdᵃm. Kurush. khshyᵃ
2. Ihyᵃ Hᵃkhâmᵃnishyᵃ

Ego (sum) Cyrus rex, Achaemenius.

Âdam, sanscr. अहम् aham, zend. ազէմ azěm, gr. ἐγώ (ἐγών), lat. *ego*, lithuan. *asz*, lettic. *es*, borussic. *as*, slavic. *az*, polon. *ia*, bohem. *ja*, osset. *äz*, goth. *ek*, germ. vet. *ik*, vernac. *ich*, anglos. *ic*, angl. *I*, armenic. vet *ek*, mod. *jeg*, dan. *jeg*, elsoc. *ego*.

Kurush, Graecorum Κῦρος Hebraeorum כּוֹרֶשׁ, solem significare jam Ctesias†) probatur, id quod Lassenius recte in dubitationem vocat.††)

---

nomments. La singularité des emblèmes qui y sont figurés, enfin le caractère auguste du personnage qu'il imite a eu la maison de repérer, tout de ce monument un des plus remarquables que l'on rencontre dans cette partie de la Perse, et l'un de ceux sur lesquels on désirerait le plus que la philologie pût jeter quelques lumières." — Ex Rawlinsonius (l. c. p. 46): „The famous trilingual inscription of Cyrus the Great which still survives on a carved pilaster at Múrghab is the most ancient monument of its class" — Etiam Oppertus hunc titulum appellat „la plus ancienne de toutes les inscriptions perses connues — une de plus anciennes que le temps nous ait épargnées." Vid. Journ. As. XVIII p. 561 (Paris 1851).

*) Vid. tab. II 9.

**) Conf. Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes herausgegeb. von Dr. Chr. Lassen. VI. (Bonn. 1845) p. 152. sqq.

***) l. c. p. 46. et 260.

****) Cf. Journal Asiatique. Tom XVIII (Paris 1851) p. 561. et imprimis Tom. XVII. p. 426 sqq.

†) Persic. 49. Bähr. Conf. Hesych. Etym. Magn.

††) Conf. l. c. p. 156.

khshâyathiya, rex, princeps, sanscr. क्षैत्य क्षायत्य, kshaitya, kshâyatya, *regius*, a radice क्षि *kshi*, imperare, addito suffixo *ata*.

H*khâm*nishiy*, patronymicon est nominis proprii *Hakhâmanis* (Ἀχαιμένης) adjecto suffixo *shiya*, sanscr. स्य *sya*, compositum ex *hakhâ*, zendic. *hakha*, sanscr. सखा sakhâ, amicus, et zendic. et sanscr. मनस् *manas*, (μένος) animus = animo amico praeditus.

Exemplum declinationis nominis veterum Persarum est:

	Sing
Nom.	Âur*m*zdâ Ὡρομάζης
Acc.	Âur*m*zdâm
Dat.	Âur*m*zdâiya
Gen.	Âur*m*zdâhâ sive dâh*
Voc.	Âur*m*zdâ.

Conjugationis exemplum est:

Praesens indicativi		Pr. conjunct.	
âmiy	εἰμί	âhamiy (âmiy)	ὦ
âhy	εἶ	âhy	ᾖς
açtiy	ἐστί	ahatiy	ᾖ
âmahy	ἐσμέν	amâhy	ὦμεν
açta	ἐστέ	ahata	ἦτε
hatiy	εἰσί, ἐντί	hâtiy	ὦσι

Praesens			Imperfect		
Activi	Medii		Activ	Med.	
(h)istâmiy	(h)istaiy	ἵσταμαι	aistâm	aistiy	ἵστην
(h)istâhy	(h)istahaiy	ἵστης	aistâ	aistathâ	ἵστας
(h)istâtiy	(h)istataiy	ἵστητι	aistâ	aistatâ	ἵστα
(h)istâmahy	(h)istamadaiy	ἵσταμες	aistamâ	aistamadiy	ἵσταμες
(h)istatâ	(h)istadvaniy?	ἵστατε	aistatâ	aistadvanz	ἵστατε
(h)ista(n)tiy	(h)istataiy	ἵσταντι	aistan	aista(n)ta	ἵστασαν

(Dialect. dor.)

Tertius tituli nostri versus generis Scythici (vulgo Medii) sic est legendus:*)

Ma Ka Ra Kei , Â K Ka

Me Ni CHi Ya.

Quartus tituli nostri versus scriptura cuneata Assyrio-Babylonia confectus est. Titulum hunc egregium accurate describendum curavimus ex ornatissima

*) Linea directa singularis hujus scripturae nota nominis est propria et dignitatem regiam significantis instrumendo ponitur. Alterum syllabam nostris his *Ma* secundum Westergaardium reddidimus, De Saulcy Ku Ç legi vult. cf. Journ As. Tom. XV p. 391 sqq (Paris 1850).

ille libro Parisiensi, qui inscribitur: Voyage en Perse de MM. Eugene Flandin, peintre, et Pascal Coste, architecte, attachés à l'ambassade de France en Perse pendant les années 1840 et 1841. Entrepris par ordre de M. le Ministre des affaires étrangeres etc. Tome III. tab. 199 A.

Jam valere nos jubentes terras notarum Auramazdae splendore ornatissimas ventos secemus ut „Cyllenia proles" alatisque plantis transvolemus ad ultimam Thulen.

Imitum tituli runici (in tab. II. 16) magna ex parte deleti proponimus, qui a dextera ad sinistram legendus est. Runae ipsae speciem stirpium ac ramorum prae se ferunt, quarum nonnullae inter se sunt ligatae, qui quidem usus in Graecis quoque titulis obtinent *). Ejusmodi runae sunt ᚱ AU, ᚬ OK, ᛏ TR, ᛚ LL, etiam integra vocabula hoc modo repraesentantur velut ᛯ, h. e. ᚢᛚᛅᚠᚢᚱ OLAFUR.

Verba tituli mutilati haec sunt:

Hultakinn ruko ness h. e. Hildekindus regemo cepit.

Hultakinn compos. ex *hildr*, isl. *hildur*, proelium, Bellona, vet. germ. *hilti*, *hilta* in permultis nominibus propriis occurrens velut Hiltibrant, Hilttrude, Willhilt, Mahthilt, Mumhilt, Brunihilt. Altera vox composita est *kinn*, isl. *kyn*, vet. germ. *kunni*, genus (γένος), generatio, proles, itaque Hiltakinn significat ex progenie Bellonae, virum bellicosum.

Alterius tituli (n. 14) versus singuli qua ratione dividendi sint, appositae numerorum notae indicant. Ibi legimus:

Alfkil uk h[a]unt s[on]i [r]iþu stin þansi; ift mana sin frenti þane [s]um hatiepi: ketils þis marumu;

h. e. Alfkil et ejus filius inscripserunt lapidem hunc post (i. e. post mortem, in memoriam) Mannin, suum propinquum: is erat villicus Ketili, illius normanni.

Alfkil compos. ex *alfr*, nympha, et *kil*, *kials*, isl. *ga*, *gals*, dan. *gal*, goth. *gailjan*, gaudio afficere, anglos. *gal*, *galscyp*, vet. germ. *keil*, *geil*, laetus, petulans, francogall. *galant*, hispan. *galan*, angl. *gallant*.

uk, et, suec. *och*, dan. *og*, nostrum *auch*.

riþu, 3. pl. impf. verbi *rita*, scribere, anglos. *writan*, angl. *write*, suec. *rita* delineare, nostrum *Abriss*, *Risse*.

stin, lapis, isl. *steinn*, suec. *sten*, dan. *steen*, angl. *stone*, anglos. *stan*, goth. *stains*, vet. germ. *stein*. Etiam *stun* et *stein* in titulis runicis reperitur: *a* vocalis quam runa desit, saepe *ei* sive *e* scribitur.

þansi, pron. demonstrat. hic, suec. et dan. *denne*; isl. *þessi*.

---

*) Conf. Franzii Elem. epigr. gr. p. 353.

ift, *eftr*, *aftar*, praepos. c. acc., post, isl. *eftir*, suec. et dan. *efter*, angl. *after*, batav. *achter*, goth. *afar*, anglos. *aeft*, vet. germ. *aftar*.

Mana, accus. sing.; nomin. est *Mani*.

fruata, acc., nom. est *friantr*, propinquus, amicus, isl. *fraendi*, suec. et dan. *frände*, goth. *frijonds*, vet. germ. *friunt*, vet. sax. *friund*, anglos. *freond*, angl. *friend*, batav. *vrient*; proprie particip. est verbi goth. *frijon*, anglos. *freogan*, suec. *fria*, dan. *frie*, amare, nostrum *freien* = amans, amicus.

Sed sufficiant haec exempla linguae runicae.

Tertius titulus runicus (n. 13) sic legitur:

Sasla lit- raita runar eftir turbiarn brubur sin

Sveu (dan. Svend) jussit scindi runas post Thorbjorn, fratrem suum.

Recentioris aetatis est hic titulus, id quod runa ꝼ (e) vocabuli *eftir* probatur; ea enim ad runas quae dicunt Danicas sive Waldemarianas sive punctis distinctas refertur, quae in usum altero demum dimidio saeculi decimi reperiuntur.

Ἐμοὶ γάρ δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, περὶ τῶν τοιούτων ἴσως ὥσπερ καὶ σοὶ τὸ μὲν σαφὲς εἰδέναι ἐν τῷ νῦν βίῳ ἢ ἀδύνατον εἶναι ἢ παγχάλεπόν τι, τὸ μέντοι αὖ τὰ λεγόμενα περὶ αὐτῶν μὴ οὐχὶ παντὶ τρόπῳ ἐλέγχειν καὶ μὴ προαφίστασθαι πρὶν ἂν πανταχῇ σκοπῶν ἀπείπῃ τις, πάνυ μαλθακοῦ εἶναι ἀνδρός. ***ΠΛΑΤΩΝ. ΦΑΙΔ.***